in een radicaal opportunisme stootte. Toen zij de KPD. door de gemeenste, door Radek en Levy uitgedachte apparaatmethoden het parlementarisme en deelname aan de arbeid der contra-revolutionaire vakvereenigingen opdrongen en de "ultra-linksche" meerderheid uit de partij wierpen, (herfst 1919 - Heidelberger partijcongres) geloofden zij nog aan een bespoediging van de revolutionaire aanval. De onmiddellijke ervaring toonde echter, dat de voor Rusland feillooze methoden van Lenin in het kapitalistische West-Europa faalden. Rusland was gedwongen zich als nationale staat te midden van een kapitalistische wereld te handhaven. Zijn Komintern-politiek werd zonder wijziging van zijn bolsjewistische lijn, de politiek van een naar de toekomst verschuiven van de West-Europeesche revolutie. De hoop op een internationale revolutie werd weliswaar niet opgegeven, maar hier werd niets meer voor in de waagschaal gezet;;de nieuwe politiek eischte steeds een 100% zekerheid. Dit beteekende, zoo niet theoretisch, dan toch practisch het zekere einde van elke revolutionaire politiek.

De wending naar het nationale zelfbehoud.

Tot eind 1919 was de Sovjet-regeering in staat geweest, de binnenlandsche contra-revolutie langs militaire weg te overwinnen, d.w.z. de vermomde Entente-interventie terug te dringen. De overwinning in de burgeroorlog ging echter gepaard met de nederlaag van het systeem van het oorlogscommunisme. Ten eerste raakte de economische verzorging van het land uitgeput - tot met een bedrag van 80%. Ten tweede begon het proletariaat tegen het terroristische tyrannensysteem der bolsjewiki te rebelleeren en eischte het de raden-democratie. Ten derde kwamen de boeren heftig voor hun particuliere economische belangen op, waaraan zij door middel van ernstige sabotage kracht bijzetten. (Het oproer van Kroonstad was het meest typische voorbeeld van het samengaan van politieke arbeiders-- met boeren-eischen. Trotzky, bijgestaan door Stalin, maakte zich hier tot de moordenaar der arbeiders van Kroonstad, een Noske in wreedheid en bloeddorst overtreffend, terwijl hij de weg voor de vervulling van de door de boeren gestelde eischen effende.) De NEP-koers baande de weg voor het kleine particuliere kapitaal, voornamelijk dat van boeren en kleine kooplieden, en door de staat gecontroleerd klein privaat-kapitalistisch bedrijfsleven moest het land de economische opbloei brengen.

Wat het buitenland betreft, begonnen de Russen de terugtocht, nadat zij in de oorlog tegen Polen een besliste militaire nederlaag hadden geleden. Tschitscherin verklaarde toen in een oproep aan de "werkenden" van de Entente-landen, gedagteekend 28 Januari 1920, dat Rusland niet van plan was zijn macht tot een of ander vreemd land uit te strekken, of het zijn Sovjet-agenten tegen de volkswil op te dringen. Het beroep op de proletarische revolutie, nam een bescheiden, platonisch karakter aan. Niet de wereldrevolutie, doch de noodzakelijkheid zich bij de groep van wereldstaten aan te sluiten, bepaalde de Russische buitenlandsche politiek. Zooals Lenin voor en gedurende de Russische revolutie een breed opgezette politiek voor de benutting van de meest verschillende krachten ontwikkelde, ontwierp hij thans een plan om van de meest verschillende naties gebruik te maken ten behoeve van de buitenlandsche veiligheid. Want de noodzakelijkheid om diplomatieke garan-

ties voor de Sovjet-staat te verkrijgen, volgde rechtstreeks uit het loslaten van de revolutionaire wereldpolitiek. Rusland begon de basis voor zijn beroemde "vredespolitiek"te leggen. Het begon in het Westen met de eerste garantie's. In de loop van 1920 wist men een definitieve erkenning door Estland, Lithauen, Lettland, Finland los te krijgen. Deze randstaten voelden de druk van de Sovjet-staat onmiddellijk en rechtstreeks; aan de andere kant hadden zij echter ook de grootste behoefte aan een tegenwicht om de beheersching door de Westersche grootmachten, althans binnen zekere grenzen, te ontgaan.

Deze politiek van de kleine staten, die twee jaren vroeger, geholpen door de Entente de communistische revolutie in bloed hadden gesmoord, noopte Lenin in 1920 een rechtstreeks verbond met de "bourgeoisie der kleine staten" te proclameeren. Hij stelde vast, dat het de bolsjewiki gelukt was, niet alleen de arbeiders van alle landen op hun hand te krijgen, doch tevens de bourgeoisie der kleine staten, immers, de imperialisten onderdrukten niet alleen de proletariërs van alle landen, maar ook de bourgeoisie van de kleine staten. Daarom hadden de bolsjewiki de "weifelende bourgeoisie van ontwikkelde landen voor zich gewonnen." (Zie Sämtl. Werke Bd. XXV S. 120).

In deze periode van beginnende bondgenootschappen tusschen de Sovjet-Unie en de bourgeoisie uit bepaalde kapitalistische staten viel het Tweede Congres der Komintern. Dit legde de basis voor het holle revolutionaire krachtsvertoon, dat de leiding der Komintern tot niets verplichtte. Het manifest van het Congres verkondigt de ondergang van Europa en van de wereld en de opstand van het proletariaat: "De burgeroorlog is over de geheele wereld aan de orde van de dag." - Overigens toonde het Congres in hooge mate haar belangstelling voor het koloniale Oosten en proclameerde "een politiek van verwerkelijking van het nauwste samengaan van alle nationale en koloniale vrijheidsbewegingen met Sovjet-Rusland." In het bijzonder beval het de organisatie der boerenbeweging in de koloniën met als doel de oprichting van boeren-sovjets aan.

Achter deze plannen voor de Oost-Aziatische revolutie was nog de vaste wil om tot een agrarisch-revolutionaire aanval tegen het imperialisme te komen. De besluiten omtrent de Komintern in West-Europa echter hadden een geheel ander karakter. Het was daar voor de Russen van belang om een breede parlementaire en op de grondslag der vakvereenigingen staande massa-beweging te kweeken. "Dieper in de massa's" eischten hun leuzen, die richtlijnen voor de verdediging der oude leiding en voor het oprichten van bolsjewistische cellen in de meest uiteenloopende reformistische arbeiders-organisaties aangaven. De 21 voorwaarden betreffende de aansluiting van nieuwe partijen bij de Komintern brachten eigenlijk geen principieele strijd over de tactiek. Het Parlementarisme, de deelneming aan de vakbeweging, en de doelstellingen van de"proletarische dictatuur" verbonden de centristen (1) met de bolsjewiki. De 21 voorwaarden dienden echter om de Russische leiding over de aan te sluiten massa-partijen der centristen te verzekeren. De oude leiderskliek moest opzij gezet, de centristisch-democraitische tradities in de organisatie's moesten worden vernietigd.Het gebrek aan in-

(1) "Centristen" in de oude sociaal-democratie het z.g. "midden" (Bebel, Kautsky - Met revolutionaire frase en reformistische practijk. Later werd hieruit de duitsche U.S.P. (Unabhängige Sozialistische Partei).

zicht der aanhangers van deze partijen was eerder een voordeel voor de Moskousche leiding, die van plan was deze organisaties te gebruiken voor de toenmalige belangen der Russische buitenlandsche politiek en ze gelijktijdig als reserves voor een latere revolutie op te voeden; twee opgaven, die noodzakelijk met elkaar in tegenstelling raakten, de dubbelzinnigheid van de Komintern-politiek aantoonden en de belangen van het West-Europeesche proletariaat negeerden. Als het voornaamste van alle besluiten van het Tweede Congres moet echter de volgende bepaling van het manifest over de Communistische Internationale worden opgevat: "De belangen van Sovjet-Rusland werden door de Communistische Internationale tot haar eigen gemaakt."

Het toetreden tot de internationale diplomatie.

De arbeid van 1920 droeg reeds in 1921 vruchten. De NEP consolideerde zich en bracht de eerste verlichting voor het ontredderde land. De eerste garanties in het Westen werden door die in het Oosten gevolgd. Rusland begon het diplomatieke tegenspel tegen de Aziatische politiek van Engeland, gedurende lange tijd zijn onverzoenlijkste en gevaarlijkste tegenstander. De drie neutraliteits- en niet-aanvalsverdragen met Perzië, Afghanistan en Turkije kwamen in Februari en Maart 1921 spoedig na elkaar tot stand. Rusland annuleerde de czaristische eischen en verdragen en verkreeg tot op zekere hoogte garanties voor wederzijdsche militaire bijstand. Perzië verklaarde zich bereid, om in geval van een buitenlandsche inval, Russische troepen in zijn gebied toe te laten. Afghanistan liet zich Russisch geld en "andere materialen" beloven, en Turkije aanvaardde de toezegging van het recht voor de volkeren van het nabije Oosten op vrijheid, onafhankelijkheid en zelfbepaling hunner regeeringsvorm. Tegelijkertijd verkreeg Rusland ook definitieve, diplomatieke erkenning door Polen, dat zich reeds toen uit de greep van Frankrijk trachtte los te maken. Ten slotte stelde Mongolië zich in November 1921 practisch onder Russische bescherming. Met inbegrip van de gewelddadige annexatie en "bolsjewiseering" van Georgië kon de Russische politiek langs het geheele front der Aziatische grenzen op een reeks van politieke successen wijzen, die zijn positie in het Westen aanmerkelijk verbeterden.

Want het NEP-program omvatte ook aanknooping van handelsbetrekkingen met de ontwikkelde kapitalistische staten en het betrekken van het Westersche kapitaal in concessie-ondernemingen. Het door de na-oorlogscrisis in hevige mate verzwakte kapitalistische Europa verzoende zich met het bestaan van Sovjet-Rusland en begon begrip te krijgen voor de voortdurende Russische verzekering van wederzijdsche economische afhankelijkheid en wederzijdsche economische voordeelen. Reeds in de loop van het jaar 1921 sloot Rusland handelsovereenkomsten met Engeland, Duitschland, Noorwegen, Oostenrijk en Italië af, waarbij Czecho-Slovakije zich in Juni 1922 nog aansloot. Al deze overeenkomsten brachten de feitelijke erkenning van de Sovjet-Unie met zich mee; het verdrag met Duitschland zelfs bovendien de erkenning van de exterritoriale rechten voor de Russische handelsvertegenwoordigers.

Rusland van zijn kant verplichtte zich om overal de z.g. "propaganda-clausule" na te komen. Reeds in het jaar 1919 had de Sovjet-regeering zich bereid verklaard "in de algemeene overeenkomst met de Entente-machten de verplichting op zich te nemen zich niet in hun binnen-

landsche aangelegenheden te zullen mengen." Dientengevolge namen de Sovjet-vertegenwoordigers in Duitschland, na het verdrag van 5 Mei 1921 b.v. de verplichting op zich om "zich van elke agitatie of propaganda tegen de regeering of de staatslichamen van het land waar ze zich [illegible] bevonden, te onthouden." In het verdrag met Czecho-Slovakije werd nog een belangrijk verder gaande verplichting opgenomen tusschen de verdrag sluitende regeeringen, "om zich van elke tegen regeering, staats- of andere openbare instellingen, of tegen het sociaal-politieke systeem van de andere verdrags-partner gerichte propaganda te onthouden en niet aan politieke en sociale oneenigheden die in de betreffende staat zouden kunnen ontstaan, deel te nemen."

In het jaar 1923 ontving Engeland tenslotte de verklaring van de Russische regeering, "noch met geldmiddelen, noch in welke andere vorm ook, personen, vereenigingen, agenturen, of instellingen te ondersteunen, wier doel daarin bestaat in één of ander deel van het Britsche imperium met inbegrip van alle Britsche protectoraten, alle door Groot-Brittannië beschermde staten en alle Britsche mandaat-gebieden, ontevredenheid te zaaien of opstanden te ontketenen en al hun officieren en beambten de volledige en altijddurende naleving van deze voorwaarden voor te schrijven." (Memorandum van de Sovjet-Regeering 4 Juni 1923). Het is bekend, dat de verbreking van de Britsch-Russische relaties in 1924 ten gevolge van de vervalschte Sinowjew-brief juist met verwijzing naar deze clausule geschiedde, nadat een ontwerp-overeenkomst, die geen rechtsgeldigheid meer kreeg, ook "personen en organisaties onder hun directe en indirecte controle met inbegrip van organisaties die op de een of andere wijze financieele ondersteuning van hen ontvingen" in de propaganda-clausule zou worden opgenomen. Daarmee hadden de Engelschen rechtstreeks de Komintern bedoeld. Deze formuleering is toen in 1929 uitdrukkelijk bevestigd en van kracht geworden. De Sovjet-Regeering bestrijdt weliswaar formeel invloed op de Komintern te hebben, wat de internationale /volkomen terecht/ rechtsdeskundigen meermalen bevestigden.

Rusland begon zich in 1921 met het kapitalisme der Europeesche groote mogendheden te voorzoenen, en in de kapitalistische wereldhandel binnen te dringen. Onder dit teeken vond het Derde Wereldcongres van de Komintern plaats. Rusland beschikte bijdons zijn bijeenkomen reeds over het eerste begin van een internationaal diplomatiek apparaat waar tegenover het tot nog toe eenige instrument van de buitenlandsche politiek, de Komintern-organisatie, meer en meer werd teruggedrongen. Werd door een deel der kapitalistische wereld de Sovjet-Unie erkend, dan begon deze haar consolidatie te erkennen. De perspectieven van het Derde Congres werden kleiner. "De Communistische Internationale heeft haar tactische richtlijnen op een langzame ontwikkeling ingesteld", verklaarde Sinowjew. Het betrekkelijke krachtsherstel van de bourgeoisie werd officieel geconstateerd en van een actief revolutionaire politiek even officieel afgezien. De Komintern keerde na een formeele veroordeeling van Levy de Duitsche Maart-actie de rug toe en legde er de nadruk op, dat het West-Europeesche proletariaat van nu af aan in de eerste plaats op verdedigings-acties en economische strijd binnen engere grenzen aangewezen was. In de "Italiaansche kwestie" werd weliswaar stelling genomen tegen de centristische leiderskliek, de centrum-partij in haar geheel echter opgenomen en aan toegewijde bolsjewistische leiders toevertrouwd. In Duitschland werd een samensmelting met de massa's der USP tot stand gebracht, de "Ultralinksche" KAP echter als "sympathiserende" partij buitengesloten. De tactiek, die de West-Europeesche

partijen verplicht werden te volgen, was er een van consequente toenadering tot de Sociaal-Democratie. De weg van het eenheidsfront met de toppen der reformistische partijen werd ingeslagen, de perspectieven voor parlementaire "arbeidersregeeringen" opgesteld. (Onder invloed van deze tactiek verklaarde Brandler voor de Duitsche rechtbank, dat zijn partij de dictatuur van het proletaraat met behulp van de constitutie van Weimar tot stand wilde brengen.)

Rusland wordt een factor in de internationale politiek der groote mogendheden.

"Zonder Rusland is er geen economisch herstel van de wereld mogelijk", had Radek in November 1920 verklaard. En met deze stelling, die in het belang van de Russische opboew, de belangen van het wereldkapitaal diende, drong de Sovjet-Unie, na met verschillende kleinere staten tot een vergelijk te zijn gekomen, ook politiek in de rijen der groote mogendheden binnen. Na de afsluiting van handelsverdragen volgde de strijd om deelname aan de groote, internationale conferenties. In 1921 protesteerde Rusland herhaaldelijk tegen het niet uitnoodigen tot de deelname aan de conferentie van Washington, die de vloot- en invloedssfeer-kwesties in se Pacific behandelde. In het jaar 1922 bereikten de Russen hun doel; zij werden voor de conferentie van Genua, gedurende de maand Maart, uitgenoodigd, waar de economische en financieele problemen van de wederopbouw van Europa op de agenda stonden. Tschitscherin verklaarde daar, dat de Russische delegatie "van meening is, dat in de tegenwoordige tijd, die een naast elkaar bestaan van de oude en de in opkomst zijnde nieuwe sociale orde mogelijk maakt, de economische samenwerking tusschen de, deze beide systemen vertegenwoordigende staten voor een algemeen, economisch herstel dringend noodzakelijk is." Rusland zou practische relaties met de andere regeeringen en handels- en industrie-kringen in andere landen zoeken. Voor een economisch wereldherstel moesten allerwege tijdelijke offers worden gebracht. "De economische opbouw van Rusland, het grootste land in Europa, dat over geweldige natuurschatten beschikt, is een absolute voorwaarde voor de wederopbouw der wereld." Rusland, verklaarde Tschitscherin verder, was bereid zijn grenzen voor internationale doorvoerwegen vrijwillig te ontsluiten, millioenen hectaren van de vruchtbaarste aarde voor ontginning beschikbaar te stellen, hout-, steenkool- en ijzererts-concessies te geven, en voor samenwerking tusschen industrie en landbouw in Europa en Siberië zorg te dragen.- Het Russische memorandum beloofde de buitenlandsche ondernemers "meer dan voldoende garanties" van juridische aard. Rusland verklaarde zich zelfs bereid tot wederzijdsche schadevergoeding voor oorlogsverliezen van buitenlandsche onderdanen. De hoofdzaak, waar het voor de Russen om ging, was het verkrijgen van kapitalistische ondersteuning voor hun binnenlandsche opbouw: "Voor de economische opbouw van Rusland is financieele ondersteuning door andere landen onontbeerlijk", deelde Tschitscherin op 20 April 1922 Lloyd George, de leider der Britsche delegatie, mede. Ondertusschen werden Rusland door de 8 delegatie's der kapitalistische machten een reeks van politieke eischen gesteld, men verlangde de volledige terugbetaling der oude oorlogsschulden, enz. Overeenstemming werd niet bereikt. Toch verzekerde de Russische delegatie aan het slot met nadruk, dat:"Rusland is ook in

de toekomst bereid de buitenlandsche mogendheden, door middel van overeenkomsten, serieuze concessies te doen. Dit echter onder voorwaarde, dat genoemde concessies met gelijkwaardige aanbiedingen aan het Russische volk door de tegenpartij worden beantwoord."

Economisch bracht Genua niet, wat Rusland had gehoopt. In aansluiting daarop boekte het echter daarvoor in de plaats een groot politiek succes, n.l. de afsluiting van het Verdrag van Rapallo met Duitschland. Frankrijk had geprobeerd de Russen tot erkenning van het verdrag van Versailles te bewegen en schadeloosstelling aan Duitschland te vragen. Rusland werd het echter met Duitschland eens, door een verdrag, waarin het wederzijds afzien van alle aanspraken op oorlogsschadeloosstelling werd vastgelegd. Duitschland erkende Rusland de jure (rechtens). De Sovjet-Unie sloot daarmede een stilzwijgend anti-Versailles-bondgenootschap. Preobraschenschki schreef in een brochure over Rapallo: "De overeenkomst opent het Duitsche kapitaal de poorten van Rusland." Dit kapitaal werd echter ten behoeve van een indirect militair bondgenootschap belegd. Duitschland bouwde in Rusland verschillende gifgas- en vliegtuig-fabrieken. Een geheime clausule in het Rapallo-verdrag omschreef de samenwerking van het Rijksweer-ministerie met de revolutionaire oorlogs-raad, ingeval van een Duitsch-Poolsch militair conflict. Een feit is, dat gedurende lange tijd het nauwste contact tusschen de Russische en Duitsche legerleidingen bestond, dat culmineerde in het stilzwijgende plan de door Duitschland nagejaagde "bevrijdingsoorlog" tegen Frankrijk in bondgenootschap met het Roode leger te voeren.

In hoeverre Rusland zich door het verdrag van Rapallo veilig voelde, blijkt uit het feit, dat het, in aansluiting op de conferentie van Genua, een ontwapeningsconferentie met de Randstaten trachtte te beleggen. Het voorstel om het Russische leger tot 200.000 man te verminderen, bleef een platonische verklaring (een verklaring waaraan geen begin van uitvoering werd gegeven), want de randstaten gingen op geen enkel ontwapeningsplan in. Daarna verwierp Rusland ook de overeenkomst betreffende een niet-aanvalsverdrag. Hiermede verschafte het zich indirect een listig alibi voor het geval van een Duitsch-Poolsch conflict - een omstandigheid, die voor het bestaan van de geheime clausule in het Rapallo-verdrag pleit.

In 1922 was Rusland bondgenoot van de groote mogendheid Duitschland, dat voor het herstel van zijn imperialistische positie in Europa streed. De Sovjet-Unie begon nu de imperialistische tegenstellingen tusschen de groote mogendheden te benutten om zich onaangetast tusschen hen te handhaven en zoo mogelijk wederzijdsche concessies te verkrijgen. Het IVde wereldcongres van de Comintern, dat in de winter van 1922 plaats vond, had tot doel om de Comintern-partijen in deze richting te leiden. De Sovjet-Unie werd hier, nog meer dan bij vroegere congressen, in het middelpunt van alle politiek geplaatst. "Hoe meer de Sovjet-Unie zich weer verheft en versterkt, hoe machtiger deze belangrijkste van alle revolutionaire factoren in de internationale politiek aan invloed zal winnen", zeiden de thesen over de tactiek. Het congres wijdde de grootste aandacht aan de vraggstukken der Duitsche politiek. De resolutie over het vredesverdrag van Versailles verklaarde over datzelfde Duitschland, dat thans onder het niets-ontziende juk der groote monopolistisch-kapitalistische groepeeringen en met behulp van buitenlandsche